

امارات متحده عربی

مؤلف:

دکتر سید حمزه صفوی
(عضو هیئت علمی دانشگاه تهران)

سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی

۱۳۹۵

سروشانه	: صفوی، سید حمزه، ۱۳۶۰.
عنوان و نام پدیدآور	: امارات متحده عربی / مولف سید حمزه صفوی.
مشخصات نشر	: تهران: سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	: ۲۴۳ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۱۰۲-۹۷۷-۶
وضعیت فهرست نویسی	: فیا
موضوع	: امارات متحده عربی United Arab Emirates
شناسه افزوده	: موسسه آینده پژوهی جهان اسلام
شناسه افزوده	: سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی
رده بندی کنگره	: DS ۲۴۷/۷ص ۱۳۹۵
رده بندی دیویی	: ۹۵۳/۵۷
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۴۶۶۰۸۴

امارات متحده عربی

مولف: دکتر سید حمزه صفوی (عضو هیات علمی دانشگاه تهران)

گروه تحقیق: حمید سرادار

ویراستار علمی: سیدمهدی نبوی

ویراستار ادبی: زهرا علیپور

روح جلد: نیکو شایگان

صفحه آرایی: نیکو شایگان

صاحب اثر: مؤسسه آینده پژوهی جهان اسلام (www.iiwfs.com)

ناشر: سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی - مؤسسه آینده پژوهی جهان اسلام

چاپ: اول - ۱۳۹۵

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۱۵۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۰۲-۹۷۷-۶

ایمیل مولف: afavi@ut.ac.ir

این اثر، مشمول قانون حمایت مؤلفان و مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۴۸ است. هر کس تمام یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه مؤلف (ناشر) نشر یا پخش یا عرضه نماید مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت.

سازمان انتشارات

سازمان انتشارات

نشانی سازمان انتشارات: تهران - خیابان انقلاب اسلامی - خیابان فخررازی - خیابان شهدای ژاندارمری - پلاک ۷۲، تلفن: ۶۶۹۵۲۹۲۸

مرکز پخش:

خیابان انقلاب - بین فلسطین و چهارراه ولیمصر - جنب مؤسسه نمایشگاه‌های فرهنگی ایران - تلفن: ۶۶۲۸۷۶۲۵

پایگاه اطلاع‌رسانی: www.isba.ir پست الکترونیکی: info@isba.ir فروشگاه اینترنتی: www.Jdbook.ir

مقدمه کتاب	۱۵
فصل اول: موقعیت جغرافیایی - جمعیتی امارات متحده عربی	۱۹
مقدمه	۱۹
۱- موقعیت جغرافیایی	۲۰
۱-۱- طول و عرض جغرافیایی	۲۰
۱-۲- همایگان و مرزها	۲۰
۱-۳- حدود و سعت دریایی	۲۰
۱-۴- واحدهای جغرافیایی	۲۰
۱-۵- منابع طبیعی و آبی	۲۱
۱-۶- کشاورزی و شیلات	۲۲
۱-۷- جزیره‌ها	۲۳
۱-۸- آب و هوا	۲۴
۲- جغرافیای انسانی	۲۶
۲-۱- ترکیب جمعیت	۲۹
۲-۲- هرم جمعیتی	۳۴
۲-۳- جمعیت شهرنشین	۳۴
۲-۴- زبان و خط رسمی	۳۶
۲-۵- دین و مذهب	۳۶
۲-۶- بنادر مهم	۳۷

۳۸	منابع
۴۱	فصل دوم: برآورد اقتصاد امارات متحده عربی
۴۱	مقدمه
۴۲	۱- مشخصات اصلی اقتصاد امارات
۴۶	۲- تولید ناخالص داخلی
۴۸	۳- تجارت و سرمایه‌گذاری خارجی
۴۹	۱-۳ پیمان‌های تجاری امارات
۵۰	۲-۳ صادرات و واردات
۵۱	۳-۳ سرمایه‌گذاری خارجی
۵۱	۴- نیروی کار
۵۴	۵- وضعیت تولید نفت و گاز
۵۵	۶- وضعیت بخش صنعت غیرهیدروکربنی
۵۸	۷- تولید انرژی
۵۸	۱-۷ برق و آب
۵۹	۲-۷ انرژی هسته‌ای
۶۳	۸- خدمات مالی
۶۳	۱-۸ بانکداری
۶۴	۲-۸ بازار سرمایه
۶۴	۳-۸ بیمه
۶۵	۹- شاخص رقابت‌پذیری اقتصادی
۶۷	۱۰- برنامه تحول اقتصادی امارات؛ اقتصاد دانش‌محور تنوع‌گرا

منابع.....	۷۵
فصل سوم: سیاست و حکومت در امارات متحده عربی.....	۷۹
مقدمه.....	۷۹
۱- سابقه‌ی تاریخی حکومت.....	۸۰
۲- ساختار و ارکان حکومتی فدرالی.....	۸۰
۱-۲- شورای وزیران.....	۸۱
۲-۲- شورای ملی فدرال.....	۸۲
۲-۳- نظام قضایی.....	۸۴
۳- قانون اساسی.....	۸۶
۱-۳- اشکالات قانون اساسی.....	۸۸
۴- وضعیت سیاسی شیخ نشین‌ها - ذکیر (ابوظبی، دبئی، شارجه، عجمان، فجیره، راس‌الخیمه و ام‌القوین).....	۸۹
ابوظبی.....	۸۹
دبئی.....	۹۱
شارجه و راس‌الخیمه.....	۹۲
عجمان.....	۹۴
ام‌القوین.....	۹۵
فجیره.....	۹۶
۵- شخصیت‌های مهم سیاسی.....	۹۶
۶- حقوق سیاسی- مدنی.....	۹۸
بخش دوم: سیاست خارجی امارات متحده عربی.....	۹۹

- ۱- واقعیت‌های عینی موثر در سیاست خارجی امارات ۹۹
- ۲- منافع و اولویت‌های امارات ۱۰۰
- ۳- اجرا و ارزیابی سیاست خارجی امارات متحده عربی ۱۰۴
- ۳-۱- روابط با کشورهای شورای همکاری خلیج فارس ۱۰۵
- ۳-۲- روابط با ایران ۱۰۸
- ۳-۳- روابط با عراق ۱۰۹
- ۳-۴- قضیه فلسطین ۱۱۰
- ۳-۵- چرخش سیاست خارجی امارات در موضوعات منطقه‌ای ۱۱۱
- ۳-۶- مصر ۱۱۲
- ۳-۷- لیبی ۱۱۳
- ۳-۸- روابط با کشورهای غربی ۱۱۳
- بخش سوم: برآورد نظامی - امنیتی امارات متحده عربی ۱۱۵
- ۱- نیروی دریایی؛ تجهیزات و پایگاهها ۱۱۵
- ۱-۱- پایگاه دریایی غنتوت ۱۱۶
- ۲-۱- بندر زاید ۱۱۶
- ۳-۱- پایگاه دریایی الفجیره ۱۱۷
- ۴-۱- بندر جبل علی ۱۱۸
- ۵-۱- بندر راشد ۱۱۸
- ۶-۱- بندر الصدر ۱۱۹
- ۲- نیرو هوایی؛ تجهیزات و پایگاهها ۱۲۰
- ۲-۱- پایگاه‌های نیروی هوایی ۱۲۱

- ۱۲۱ ۲-۱-۱-الظفری
- ۱۲۲ ۲-۱-۲-بایگاه هوایی منهاد
- ۱۲۳ ۲-۱-۳-الصفران
- ۱۲۴ ۲-۱-۴-البتین
- ۱۲۴ ۲-۱-۵-ساس النخل (نخيل)
- ۱۲۵ ۲-۱-۶-الحمرا
- ۱۲۵ ۲-۱-۷-فروگاه بین المللی ابوظبی
- ۱۲۵ ۲-۲-نردت در مناقشات منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای
- ۱۲۵ ۳-صنایع نظامی
- ۱۲۶ ۳-۱-شرکت هولدینگ توازن
- ۱۲۶ ۳-۲-جاهزیه
- ۱۲۷ ۳-۳-رمایا
- ۱۲۷ ۳-۴-شرکت سرمایه‌گذاری سیستم‌های خودمختار ابرعلبی
- ۱۲۸ ۳-۵-شرکت نمر
- ۱۲۸ ۳-۶-شرکت صنایع دقیق توازن
- ۱۲۸ ۳-۷-شرکت اسلحه‌سازی کاراکال
- ۱۲۹ ۳-۸-سیستم تسلیحاتی بورکان
- ۱۲۹ ۳-۹-شرکت مهمات سبک کاراکال
- ۱۲۹ ۳-۱۰-شرکت دینامیک توازن
- ۱۲۹ ۳-۱۱-مبادله
- ۱۳۰ ۳-۱۲-شرکت کشتی سازی ابوظبی

- ۱۳-۳- مرکز نگهداری، تعمیر و اورهال سیستم‌های پیشرفته نظامی (آمروک) ۱۳۱
- ۱۴-۳- شرکت صنایع نظامی امارات ۱۳۱
- ۱۵-۳- شرکت‌های مستقل: ۱۳۱
- شرکت بینات ۱۳۱
- شرکت خدمات فنی الطیف ۱۳۲
- ۱۶-۳- کمیته توسعه فناوری ابوظبی (تی.دی.سی) ۱۳۳
- ۱-۳-۱- تکامل ۱۳۳
- ۱۸-۳- شورای خدمات بازاریابی دفاعی ۱۳۳
- ۴- دانشگاه و مراکز آموزشی ۱۳۴
- ۱-۴- دانشگاه دفاع ملی ۱۳۵
- ۲-۴- دانشکده فرماندهی ستاد مشترک ۱۳۶
- ۳-۴- دانشگاه ابوظبی ۱۳۶
- ۴-۴- دبیرستان نظامی العین ۱۳۶
- ۵-۴- کالج نظامی زاید الثاني ۱۳۷
- ۶-۴- کالج هوایی خلیفه بن زاید ۱۳۷
- ۷-۴- کالج دریایی امارات ۱۳۷
- ۸-۴- دانشکده راشد بن سعید البحرية ۱۳۸
- ۹-۴- مدرسه نظامی خوله بنت الأزور ۱۳۸
- ۱۰-۴- آکادمی‌های پلیس دومی و شارجه ۱۳۸
- ۵- دوره‌های آموزشی ۱۳۹
- ۶- مانورهای مشترک ۱۴۱

۱۴۲	۷- قانون وظیفه عمومی.....
۱۴۳	۸- کنفرانسها، همایش ها و نمایشگاهها.....
۱۴۳	۹- کنفرانس و نمایشگاه بین المللی دفاعی.....
۱۴۴	۹-۱- نمایشگاه امنیت و دفاع دریایی.....
۱۴۵	۹-۲- نمایشگاه های سیستم های بدون سرنشین.....
۱۴۵	۹-۳- کنفرانس ها.....
۱۴۸	منابع.....
۱۵۷	فصل چهارم، برآورد اجتماعی، آموزشی و فرهنگی امارات متحده عربی.....
۱۵۷	مقدمه.....
۱۵۸	۱- ساختار قبیله ای جامعه امارات.....
۱۵۹	۲- وضعیت زنان و خانواده.....
۱۶۱	۳- مظاهر زندگی سنتی در امارات.....
۱۶۱	۳-۱- نیاز به آب.....
۱۶۳	۳-۲- درخت نخل.....
۱۶۵	۳-۳- شتر.....
۱۶۶	۴- مشاغل سنتی در امارات.....
۱۶۶	۴-۱- ماهیگیری.....
۱۶۸	۴-۲- صید مروارید.....
۱۷۰	۵- تحولات اجتماعی در امارات.....
۱۷۱	۵-۱- زندگی در واحه ها.....
۱۷۴	۵-۲- زندگی در مناطق کوهستانی.....

۱۷۵	۳-۵- زندگی در سواحل شرقی.....
۱۷۷	۴-۵- زندگی در رأس الخیمه.....
۱۷۸	۵-۵- زندگی در شبه‌جزیره مسندم.....
۱۸۰	۶-۵- زندگی عشایری در برابر یکجانشینی.....
۱۸۱	۶- زندگی نوین در امارات.....
۱۸۳	۷- معماری سنتی در امارات.....
۱۸۵	۸- وضعیت آموزش در امارات.....
۱۸۸	۹- رسانه‌ها.....
۱۸۸	۹-۱- مطبوعات.....
۱۸۸	۹-۱-۱- الاتحاد.....
۱۸۹	۹-۱-۲- الخليج.....
۱۹۲	۱۰- شاخص توسعه انسانی (HDI).....
۱۹۵	منابع.....
۱۹۹	فصل پنجم: صنعت گردشگری در امارات متحده عربی.....
۱۹۹	مقدمه.....
۲۰۰	۱- وضعیت فعلی و استراتژی آینده گردشگری در امارات.....
۲۰۱	۱-۱- جایگاه امارات در بین کشورهای منطقه.....
۲۰۲	۱-۲- استراتژی آینده گردشگری.....
۲۰۴	۲- تاثیر گردشگری بر اقتصاد امارات.....
۲۰۴	۲-۱- سهم مستقیم صنعت گردشگری امارات در تولید ناخالص داخلی.....
۲۰۵	۲-۲- سهم کلی صنعت گردشگری امارات در تولید ناخالص داخلی.....

۲-۳- سهم مستقیم صنعت گردشگری امارات در اشتغال	۲۰۶
۲-۴- سهم کلی صنعت گردشگری امارات در اشتغال	۲۰۷
۲-۵- سهم صنعت گردشگری امارات در حجم روابط تجاری	۲۰۸
۲-۶- سهم صنعت گردشگری امارات در حجم روابط تجاری	۲۰۸
۳- جاذبه‌های گردشگری امارات	۲۰۹
۳-۱- ابوظبی	۲۰۹
۳-۲- دبئی	۲۱۱
۳-۳- شاربجه	۲۱۲
۳-۴- عجمان	۲۱۳
۳-۵- رأس الخیمه	۲۱۳
۳-۶- ام القیوین	۲۱۳
۳-۷- فجیره	۲۱۳
منابع	۲۱۵
فصل ششم: تحلیل وضعیت سیاسی، اقتصادی و نظامی امارات	۲۱۹
مقدمه	۲۱۹
۷-۱- تحلیل S.W.O.T امارات در بعد امنیتی - نظامی	۲۲۰
۷-۲- تحلیل S.W.O.T امارات در بعد سیاسی	۲۲۵
۷-۳- تحلیل S.W.O.T بعد اقتصادی	۲۲۹
۷-۴- تحلیل S.W.O.T بعد گردشگری	۲۳۴
منابع	۲۳۶

اولین نکته که در ارزیابی کشور امارات ممکن است به چشم بخورد، حجم انبوه اطلاعات ناشناخته‌ای است که در مورد این کشور وجود دارد و متأسفانه در محافل عمومی و حتی دانشگاهی و پژوهشی کشورمان، اطلاع دقیقی در مورد آن‌ها وجود ندارد. از این رو، شاید بهترین لقب برای این کشور «همسایه ناشناخته» باشد. این واقعیت نه تنها در مورد وضعیت جغرافیایی، سیاسی این کشور وجود دارد بلکه وضعیت اجتماعی این کشور را نیز شامل می‌شود. گاهی در دیدن قلیل گرایانه همه‌ی امارات متحده عربی در شهر دبی و دبی نیز در فروشگاه‌ها و مراکز تجاری آن خاصه می‌شود. به راستی حجم نادانسته‌های ما از ویژگی‌ها، ضعف‌ها و قوت‌های این شیخ نشین بسیار بیشتر از چیزیست که ممکن است در ابتدا به نظر برسد.

موضوع دیگر به رویکرد غالب در مطالعه کشورهای عربی خلیج فارس به‌طور عام و امارات متحده عربی به‌طور خاص بازمی‌گردد. بیشتر پژوهش‌های صورت گرفته در این مورد در قالب رشته روابط بین‌الملل و در چارچوب‌های ذهنی و مفهومی این رشته می‌گنجد. برای مثال می‌توان به

موضوعاتی از قبیل ژئوپلیتیک خلیج فارس، رابطه کشورهای عربی خلیج فارس با قدرت‌های بزرگ، سامانه‌ی امنیتی در منطقه خلیج فارس، امنیت انرژی در خلیج فارس، استراتژی قدرت‌های بزرگ در مورد کشورهای عربی خلیج فارس، پیوندهای سیاسی-امنیتی و خریدهای نظامی کشورهای عربی خلیج فارس از کشورهای غربی و ... اشاره کرد. بیشتر این مباحث در چارچوب رشته روابط بین‌الملل، ژئوپلیتیک و علوم استراتژیک جای می‌گیرند. این در حالیست که بخش زیادی از آن‌چه در هر یک از کشورهای این منطقه می‌گذرد، مربوط به تحولات داخلی آن‌هاست. اگر این مساله را بپذیریم، باید گفت برای فهم بسیاری از موضوعات مانند سیاست و حکومت، رابطه مردم و دولت‌ها، چگونگی نظام رانتی، فساد عمومی و نقش آن‌ها و ... نیازمند بهره گرفتن از علوم همچون اقتصاد سیاسی، علوم سیاسی و جامعه‌شناسی سیاسی هستیم. این خلاء نه تنها در پژوهش‌های ایرانی بلکه تا حد زیادی در پژوهش‌های غربی نیز به چشم می‌خورد.

لازم به یادآوری است کتاب «عصر در صدد نیست به این خلاء پژوهشی پاسخ گوید. طبیعتاً نیز چنین انتظاری نمی‌تواند وجود داشته باشد. بلکه هدف از این کتاب ارائه یک بررسی و ارزیابی نسبتاً جامع از وضعیت جغرافیای طبیعی، انسانی، اتصال، سیاست و حکومت، اجتماع، آموزش، فرهنگ و گردشگری در امارات متحده عربی است. ما بحث این کتاب می‌تواند اطلاعاتی در اختیار خواننده قرار دهد تا شناخت بهتری از آن‌چه در مورد امارات متحده عربی کمتر گفته شده است به دست آورد و بتواند زمینه‌های گسترده‌تری از مطالعه و پژوهش پیش روی خود پیدا کند.

امارات متحده عربی شباهت‌های زیادی با بسیاری از کشورهای دیگر عربی دارد. قبیله‌ای بودن ساختار اجتماعی، رایج بودن زبان عربی در بین مردم بومی، سبک زندگی، فرهنگ و آداب و رسوم برخی از این شباهت‌ها هستند. به نظر می‌رسد بیشتر این شباهت‌ها از نظر فرهنگی باشد. با این حال از جهات زیادی نیز این کشور از ویژگی‌های منحصر به فردی برخوردار است. امارات تنها کشور عربی است که نظام سیاسی فدرالی دارد. همچنین ایده‌های بلندپروازانه و ریسک‌پذیری رهبران این کشور برای مثال در حوزه‌ی اقتصادی، کمتر در دیگر کشورهای عربی دیده می‌شود. این در حالی است که محافظه‌کاری سیاسی به خصوص در داخل کماکان به قوت خود باقیست. سرمایه‌گذاری کلان روی نیروی نظامی به خصوص نیروی هوایی یکی دیگر از وجوه تمایز دهنده امارات نسبت به

دیگر کشورهای عربی است.

کتاب پیش رو از شش فصل تشکیل شده است. فصل اول به موضوع وضعیت جغرافیای طبیعی و انسانی امارات متحده عربی اختصاص دارد. در این فصل و در بحث جغرافیای طبیعی، علاوه بر موقعیت سرزمینی و واحدهای جغرافیایی امارات، وضعیت منابع آب، کشاورزی و برخی دیگر از این دست مباحث مورد اشاره قرار گرفته‌اند. همچنین موضوعاتی مانند ترکیب جمعیتی، هرم جمعیتی، دین، مذهب و زبان در بحث جغرافیای انسانی بررسی شده‌اند.

فصل دوم کتاب که به واکاوی وضعیت اقتصادی امارات متحده عربی به عنوان دومین اقتصاد بزرگ در بین کشورهای عربی اختصاص دارد، با ارائه شاخص‌های اساسی اقتصاد این کشور نمایی عمومی از وضعیت این کشور در حوزه اقتصادی ارائه می‌دهد. سپس موضوع نیروی کار، وضعیت انرژی به ویژه انرژی هسته‌ای در این کشور است که به تفصیل بررسی می‌شوند. یکی دیگر از موضوعات مورد بحث در مابین این اصل، استراتژی آینده اقتصاد امارات با عنوان اقتصاد دانش محور تنوع‌گرا است که در بخشی از آن از سیاست‌هایی که امارات متحده عربی باید آن‌ها را به منظور تنوع و توسعه اقتصاد خود و بهبود عملکرد، در سطح جهانی دنبال کند، سخن گفته می‌شود.

سیاست و حکومت در امارات متحده عربی عنوان سومین و پرحجم‌ترین فصل کتاب است که در واقع سه موضوع شامل ساختار حکومت در امارات، سیاست خارجی و برآورد نظامی - امنیتی این کشور را دربرمی‌گیرد. در بخش اول، پیشینه حکومت در هر یک از امارت‌های این کشور به همراه ساختار سیاسی و قانون اساسی امارات بررسی شده است. شخصیت‌های مهم سیاسی و وضعیت حقوق سیاسی - مدنی در امارات نیز در همین بخش جای می‌گیرد. در بخش دوم، که به بررسی سیاست خارجی امارات اختصاص دارد، علاوه بر مباحث پایه‌ای در چارچوب امنیت و اولویت‌های سیاست خارجی، مصادیق سیاست خارجی این کشور در رابطه با کشورهای مختلف مورد مذاقه قرار گرفته است. برآورد نظامی - امنیتی امارات نیز موضوع بخش سوم از فصل سوم کتاب است که به صورت مفصل و با تکیه بر منابع به روز و پرحجم این حوزه را پوشش داده است.

وضعیت اجتماعی، آموزشی و فرهنگی که عنوان فصل چهارم کتاب است، سلسله موضوعاتی شامل ساختار قبیله‌ای و مظاهر زندگی سنتی و مدرن در امارات تا وضعیت آموزشی و رسانه‌ها را در

برمی گیرد. با توجه به اهمیت بالای موضوع گردشگری در امارات، این موضوع در فصل جداگانه‌ای آمده است که در آن علاوه بر وضعیت گردشگری و شاخص‌های مربوط به آن، جاذبه‌های گردشگری هر یک از امارت‌ها ذکر شده است. در نهایت در فصل ارزیابی با بهره‌گیری از روش SWOT نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدات پیش روی امارات در ارتباط با هر کدام از موضوعات سیاسی، نظامی - امنیتی و اقتصادی به‌طور جداگانه مورد بررسی قرار گرفته است.

همان‌طور که گفته شد نویسنده معتقد است مطالب این کتاب تنها گامی اندک برای فهم کامل‌تر از وضعیت امارات متحده عربی به حساب می‌آید. امید آن که در آینده شاهد پژوهش‌های بیشتری برای فهم دقیق‌تر از آن چه در این کشور همسایه می‌گذرد به منظور تامین بهتر منافع ملی باشیم.

دکتر سید حمزه صفوی

عضو هیئت علمی دانشگاه تهران